

Twórcy nowoczesnego bibliotekarstwa polskiego, Wr. 1974; Więckowska H., Ryszard Przelaskowski, „Kwart. Hist.” 1972 nr 3 s. 794—5; Z dziejów książki i bibliotek w Warszawie, W. 1961; — Konarski K., Dalekie a bliskie, Wr. 1965; Walka o dobra kultury, W. 1970; — „Informator Bibliotekarza i Księgarza” 1972 s. 243—6; „Życie Warszawy” 1971 nr 39 s. 12, nr 40 s. 6—8; — AAN: Akta personalne Min. Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego,teczka nr 5234; B. Publ. w W.: Spuścizna po P-m (rkp. prac publikowanych i niepublikowanych, notatki dot. prowadzonych wykładów, materiały związane z instytucjami, w których pracował, materiały biograficzne i in.) oraz teczka akt personalnych; IH PAN: Teczka akt personalnych.

Stanisław Konarski

Przelaskowski Wiktor Felicjan (1892—1975), inżynier elektryk, wykładowca Politechniki Warszawskiej, współtwórca elektryfikacji kolei w Polsce. Ur. 23 X w Mińsku Lit., był synem Mikołaja (pochodzącego z rodziny ziemiańskiej), inżyniera geologa, i Anieli z Janickich.

Maturę zdał P. w gimnazjum w Mińsku, w którym później wykładał, a w r. 1918 otrzymał dyplom inżyniera elektryka po odbyciu studiów w Instytucie Elektrotechnicznym w Piotrogradzie. Po przyjeździe do Warszawy w r. n., P. pracował kolejno w zgrupowaniu elektryfikacyjnym «Siła i Światło», w Warszawskiej Dyrekcji Poczty i Telegrafów, w Szkole Teletechnicznej i w zarządzie Zakładów Ostrowieckich. Jednocześnie w l. 1920—4 był starszym asystentem Katedry Urządzeń Elektrycznych (u Stanisława Odrowąża Wysockiego) na Politechnice Warszawskiej. W r. 1924 został naczelnym inżynierem i kierownikiem budowy (do uruchomienia w r. 1928) Międzyzmiastowych Kolei Elektrycznych w Zagłębiu Dąbrowskim (Dąbrowa Górnicza—Będzin—Sosnowiec—Szopienice i Sosnowiec—Czeladź). Pod kierownictwem P-ego opracowano w tym okresie projekty techniczne i wykonano w ciężkich warunkach (ze względu na podkopy górnicze) roboty budowlano-montażowe i całość urządzeń, które przekazano do eksploatacji w grudniu 1927. Następnie do r. 1945 (z przerwą w l. 1938—9, kiedy zajmował stanowisko dyrektora Elektrowni Okręgowej i Sieci Elektrycznych w Zagłębiu Dąbrowskim) był P. kierownikiem technicznym i wicedyrektorem Elektrycznych Kolei Dojazdowych (EKD) w Warszawie (Warszawa—Włochy—Milanówek—Grodzisk Maz.), ogólnej długości linii ok. 50 km. Pod kierownictwem P-ego zaprojektowano, wybudowano i uruchomiono odgałęzienia EKD do Włoch i do Milanówka oraz przedłużono linię przez miasto Grodzisk Maz.; wykonano też projekt rozbudowy i modernizacji warsztatów elektrotrakcyjnych w Grodzisku Maz., wraz z ich wyposażeniem i oddaniem do eksploatacji; zainstalowano na liniach EKD pierwszą w Polsce automatyczną blokadę liniową dla zabezpieczenia ruchu pociągów (której opis

podał P. w „Przegl. Teletechn.” 1932 nr 1 i 2). P. działał w Związku Przedsiębiorstw Komunikacyjnych w Polsce (ZPK) i wygłaszał referaty na ogólnokrajowych zjazdach ZPK; redagował w l. 1934—7 „Przegląd Czasopism ZPK”. Był członkiem Komisji Naukowej XXII Kongresu Międzynarodowego, poświęconego sprawom tramwajownictwa, kolejnictwa dojazdowego i ruchu autobusowego w r. 1930 w Warszawie. Pełnił wiele funkcji w Stowarzyszeniu Elektryków Polskich (SEP), m. in. był członkiem zarządu i skarbnikiem Koła Sosnowieckiego (1927), członkiem pierwszego składu Sekcji Szkolnictwa Elektrotechnicznego (1936), członkiem Komisji do Spraw Inżynierskich, przewodniczącym Komisji Wydawniczej (1938), prezesem Oddziału Warszawskiego (1937—8), członkiem Zarządu Głównego (1937—8). P. miał uprawnienia budowlane nadane w r. 1937. Był też rzeczoznawcą Izby Przemysłowo-Handlowej w Warszawie z zakresu trakcji elektrycznej.

Z chwilą wyzwolenia kraju spod okupacji niemieckiej P. został członkiem rozszerzonej dyrekcji EKD (pod przymusowym zarządem państwowym), a po włączeniu EKD w skład Warszawskich Kolei Dojazdowych (WKD) był kierownikiem eksploatacji i działu ruchowo-handlowego obu przedsiębiorstw. W l. 1948—52 P. pracował w Min. Komunikacji (przejęciowo w Dyrekcji Generalnej Kolei Państwowych), najpierw jako radca, a potem naczelnik Wydziału Trakcji Elektrycznej w Departamencie Elektrotechnicznym. Po zlikwidowaniu tego wydziału przeszedł do pracy w Biurze Projektów Elektryfikacji Kolei, jako kierownik działów weryfikacji i kontroli technicznej, a następnie w Centralnym Biurze Studiów i Projektów Budownictwa Kolejowego w Warszawie na stanowisku głównego inżyniera specjalisty do spraw rozwoju techniki pozostał do emerytury w r. 1967. Uzyskał też uprawnienia w specjalnościach: instalacji i urządzeń elektrycznych (1963) oraz elektryfikacji linii kolejowych (1966). Zarazem w l. 1948—50 P. był pierwszym dziekanem Wydziału Elektrycznego Wieczorowej Szkoły Inżynierskiej w Warszawie. W l. 1950—67 prowadził wykłady zleczone z kolejnictwa elektrycznego w Katedrze Elektrotechniki Komunikacyjnej na Politechnice Warszawskiej. Wykładał też w Technikum Kolejowym im. Jana Rabanowskiego i na wielu specjalistycznych kursach dokształcających. Po wojnie był w SEP ponownie prezesem Oddziału Warszawskiego (1945—6), członkiem Zarządu Głównego (1945—51) oraz współorganizatorem (1958) i do r. 1969 członkiem prezydium Sekcji Trakcji Elektrycznej; w r. 1972 P. otrzymał godność członka honorowego SEP. Działał też w Stowarzyszeniu Inżynierów i Techników Komunikacji (SITK).

P. opracował wiele referatów i odczytów na konferencje naukowotechniczne. Był autorem licznych artykułów ogłaszanych na łamach czasopism fachowych, zwłaszcza „Przeglądu Elektrotechnicznego”, „Przeglądu Kolejowego”, „Miasta”, „Biuletynu Informacyjnego Biura Elektryfikacji Kolei”. W formie książkowej wydał *Zbiór ćwiczeń i zadań z podstaw trakcji elektrycznej* (W. 1957) i *Metody przeciwdziałania korozji elektrolitycznej powodowanej prądami błędzycymi* (W. 1966), a razem ze Stanisławem Plewako *Trakcje i urządzenia elektryczne* (Ł. 1963). Był autorem piątego tomu „Historii elektryki polskiej” pt. *Trakcja elektryczna* (W. 1971), współautorem pracy pt. „Niektóre zagadnienia z trakcji elektrycznej” (W. 1950), redaktorem pracy zbiorowej pt. „Analiza celowości i możliwości zastosowania na PKP trakcji elektrycznej prądem zmiennym jednofazowym o częstotliwości przemysłowej” (W. 1957). W l. 1952—3 wykonał kilka opinii dla potrzeb Biura Projektowania Metro «Metroprojekt» w Warszawie. Zabrał głos na temat szybkiej komunikacji miejskiej. Dla potrzeb Komisji Historycznej SEP opracował *Wspomnienia ze studiów w Instytucie Elektrotechnicznym w Petersburgu* (mszp. 1967 w zbiorach autora zyciorysu). W ostatnich latach życia zajmował się organizowaniem konkursów na najlepszą pracę magisterską studentów uczelni technicznych z zakresu miejskiej trakcji elektrycznej, organizowanych przez SEP oraz Min. Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska (1973—4). Zmarł 1 X 1975 w Warszawie i pochowany został na cmentarzu Powązkowskim (kwatery 348—1—40). Był odznaczony m. in. Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotą Odznaką Honorową SEP.

W małżeństwie (od r. 1919) z Janiną z Jasińskich miał P. jedyne dziecko, syna Jerzego Bohdana (1921—1948), absolwenta Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie.

Bibliografia gospodarki komunalnej 1962—1964, W. 1965; toż za l. 1965—71, W. 1973; Jankowerny W., Jasińska M., Bibliografia publikacji pracowników Politechniki Warszawskiej 1915—1965, W. 1972; Roszko K., Bibliografia transportu Polski 1945—1970, Kat. 1980; Enc. Warszawy (Wyd. 2. w oprac.); Dzień Personalny MS Wojsk. 1928 nr 14 s. 296; Spis członków stowarzyszeń należących do Związku Polskich Zrzeszeń Technicznych w Warszawie, W. 1929; — Gospodarka elektryczna w Polsce, W. 1923 s. 352; toż za r. 1926 s. 530—1; toż za r. 1930 s. 1112—13; Historia elektryki polskiej, W. 1976 I (zyciorys), 1978 II, 1981 V; Historia Stowarzyszenia Elektryków Polskich 1919—1959, W. 1959; Informator o władzach i organach SEP, W. 1935, 1936/7, 1937/8, 1939; Kuczborski S., 25 lat elektryfikacji PKP, W. 1963; Pierwszy Polski Kongres Inżynierów, W. 1938 I; 50 lat Wydziałów Inżynierii Budowlanej, Inżynierii Sanitarnej i Wodnej, Komunikacji, Geodezji i Kartografii Politechniki Warszawskiej 1915—1965, W. 1965; Rzeczoznawcy Izby Przemysłowo-Handlowej w Warszawie, W. 1937; 60 lat Oddziału

Warszawskiego SEP, W. 1979 s. 29, 127, 139, 140; Tadeusz Popowski (1868—1930) i fundacja jego imienia, W. 1933 s. 76; — Życka L., Łęska M., Działalność popowstaniowa Polaków na Ziemi Mińskiej, W. 1939; — Regulska H., Dziennik z obłązonej Warszawy ..., W. 1978; Regulski J., Blaski i cienie długiego życia, W. 1980; Sprawozdanie z Kongresu Międzynarodowego poświęconego sprawom tramwajownictwa, kolejnictwa dojazdowego i ruchu autobusowego, odbytego w Warszawie, dn. 30 VI—7 VII 1930 r., W. 1931 s. 22, 74; Sprawozdanie z ogólnokrajowego zjazdu w sprawach komunikacji miejscowej, W. 1927 s. 13; toż za r. 1932 s. 236, 297 (fot.); toż za r. 1938 s. 103, 185 (fot.); toż za r. 1947 s. 8, 80, 85; — „Biul. Inform. SEP” 1974 nr 1 s. 24, nr 2 s. 16, nr 3 s. 24 (fot.), nr 5 s. 29 (zyciorys, fot.), 1975 nr 5 s. 43 (nekrolog); „Problemy Kolejnictwa” 1963 z. 22/3 (bibliogr); „Przegl. Elektrotechn.” 1927 s. 58, 205, 1930 s. 669, 1931 s. 152, 1933 s. 583, 1934 s. 446, 604, 1935 s. 632—4, 1936 s. 783, 873—4, 1939 s. 691, 670, 1946 s. 32, 103, 1973 s. 224 (zyciorys, fot.), 1976 s. 117—18 (zyciorys, fot.); „Roczn. Warsz.” R. 16: 1981 s. 455 (nekrolog); „Życie Warszawy” 1975 nr 230 (nekrolog); — Materiały i informacje żony P-ego oraz wspomnienia własne autora biogramu.

Jerzy Kubiatowski

Przemek (XIV w.), wójt poznański. Był zapewne synem rajcy poznańskiego Ludwika (1288—1302) i Gertrudy, a prawnukiem znanego z przywileju lokacyjnego dla Poznania wójta Tomasza.

Rodzina P-a dysponowała prawami dziedzicznymi do wójtostwa poznańskiego. Po Tomaszu przejął je jego syn Rajnold (1288—1293), a dalej wnuk Tylo (1306—1307), który w rozprawie politycznej między Władysławem Łokietkiem a Henrykiem stanął wyraźnie po stronie księcia glogowskiego. Między r. 1307 a 1310 na urządzie wójta poznańskiego po stryju Tylonie zasiadł P. Należał on do zdeklarowanych zwolenników książąt glogowskich. Widząc spadek ich popularności, P. próbował zbliżyć się do poznańskiego środowiska kościelnego. Wr. 1310 odstąpił kościołowi katedralnemu i kapitule poznańskiej część Umóltowa za 12 grzywien monety poznańskiej. Drugą część wsi, dochody z Gołęcina i domów w mieście przekazali rodzice P-a na uposażenie ołtarza w katedrze poznańskiej ku czci apostołów św. Szymona i Judy oraz św. Tomasza. Fundacja ta nastąpiła przed 28 X 1313, kiedy to bp poznański Andrzej Zarembo dokonał konsekracji ołtarza. Wówczas też bracia P-a Jan, Piotr, Mikołaj i Paweł otrzymali w katedrze kolatorstwo na 50 lat (niesłusznie uznani przez K. Potkańskiego za dzieci P-a). Niewymienienie w dokumencie wójta P-a próbuje się w literaturze różnie interpretować.

P. pozostał wierny księżętom glogowskim nawet wówczas, kiedy większość Wielkopolan opowiedziała się po stronie Władysława Łokietka, co miało nastąpić wg Jana Długosza na zjeździe